

BELGISCHE SENAAT

ZITTING 1992-1993

3 MAART 1993

Voorstel van wet houdende invoeging van een artikel 30ter in het Eerste Boek, hoofdstuk II, van het Strafwetboek**(Ingediend door de heer Erdman c.s.)**

TOELICHTING

De wet van 9 januari 1991 betreffende de uitwissing van veroordelingen en het herstel in eer en rechten in strafzaken wijzigde enkele artikelen uit het Wetboek van Strafvordering, waardoor het toepassingsgebied van de uitwissing uitgebreid werd tot de correctionele veroordelingen van ten hoogste zes maanden gevangenisstraf of boetes van 500 frank, en tot alle geldstraffen in verband met verkeersovertredingen. Bovendien werd de termijn teruggebracht van vijf tot drie jaar. Ook de procedure van het herstel in eer en rechten werd gewijzigd, in die zin dat een proeftermijn werd bepaald waarvan de duur afhankelijk is van de opgelopen straf.

De toepassing van deze gewijzigde artikelen, in het bijzonder wat de uitwissing betreft, heeft spijtig genoeg aanleiding gegeven tot vele onduidelijkheden, zoals trouwens door de Minister van Justitie is bevestigd (1).

In twee omzendbrieven aan de gerechtelijke overheden heeft de Minister van Justitie een interpretatie

(1) Vraag nr. 658 van de heer Van der Maelen van 6 maart 1991, *Vragen en Antwoorden*, Kamer (167), 1990-1991, blz. 14291;

Vraag nr. 19 van de heer Van Houtte van 24 maart 1992, *Vragen en Antwoorden*, Kamer (16), B.Z. 1991-1992, blz. 907.

SENAT DE BELGIQUE

SESSION DE 1992-1993

3 MARS 1993

Proposition de loi insérant un article 30ter dans le livre premier, chapitre II, du Code pénal**(Déposée par M. Erdman et consorts)**

DEVELOPPEMENTS

La loi du 9 janvier 1991 relative à l'effacement des condamnations et à la réhabilitation en matière pénale a modifié quelques articles du Code d'instruction criminelle, étendant ainsi le champ d'application de l'effacement aux condamnations correctionnelles à des peines de prison de six mois au plus ou à des amendes de 500 francs au plus, ainsi qu'à toutes les peines pécuniaires relatives à des infractions routières. En outre, le délai a été ramené de cinq à trois ans. La procédure de réhabilitation a également été modifiée, en ce sens que l'on a prévu un temps d'épreuve dont la durée dépend de la peine encourue.

L'application de ces articles modifiés, en particulier en ce qui concerne l'effacement, a malheureusement suscité pas mal d'interrogations, comme l'a du reste confirmé le ministre de la Justice(1).

Dans deux circulaires adressées aux autorités judiciaires, le ministre de la Justice a fourni une interpré-

(1) Question n° 658 de M. Van der Maelen du 6 mars 1991, *Questions et Réponses*, Chambre (167), 1990-1991, p. 14291;

Question n° 19 de M. Van Houtte du 24 mars 1992, *Questions et Réponses*, Chambre (16), S.E. 1991-1992, p. 907.

geformuleerd over een aantal van de gevolgen van deze wet, wat de uitwissing van veroordelingen betreft. De diensten van de Minister stellen een lijst op die duidelijk de minimale strafmaat vermeldt die, krachtens een wettelijke bepaling, een automatische ontzetting of een vervallenverklaring van meer dan drie jaar met zich meebrengt en aldus de uitwissing van de veroordeling verhindert.

Kritische reacties op de nieuwe toestand bleven echter niet uit; zo stelde procureur des Konings Alain Winants in zijn bespreking van de recente wetswijziging: « Het is onbegrijpelijk dat men niet alleen de enorme praktische moeilijkheden heeft miskend, maar ook de totale onverenigbaarheid van deze wet met een aantal fundamentele gegevens en begrippen uit het strafrecht en het strafprocesrecht niet heeft ingezien », en, « Gelet op de toepassingsmogelijkheden (...), voornamelijk wat de automatische uitwissing betreft, en tevens op het groot aantal uitzonderingen in het leven geroepen door artikel 619, tweede lid, van het Wetboek van Strafvordering, dient men zich af te vragen wat het praktische nut is van deze wet. » (1)

In zoverre een specifieke aanpassing of verbetering wenselijk en nodig is, wil het onderhavige wetsvoorstel hieraan tegemoetkomen. Een van de belangrijkste struikelblokken in de nieuwe uitwisselingsregeling is ongetwijfeld de niet-toepasbaarheid van de uitwissing ingeval van een veroordeling, die een vervallenverklaring of een ontzetting inhoudt. Als oplossing hiervoor werden door de Minister van Justitie lijsten opgesteld van bepalingen die een vervallenverklaring van rechtswege meebrengen, om aan de diensten van het strafregister en aan het gerecht toe te laten de uitwissingen correct toe te passen. Uit deze lijsten blijkt dat voor een zestigtal misdrijven de uitwissing niet kan gebeuren. Dit brengt een onnodige beperking van de toepassing van de nieuwe wet met zich mee, ook voor kwalificaties die minder ernstige feiten kunnen betreffen, zoals kleine diefstallen, leuren met koopwaren, openbare zedenschennis, een veroordeling met uitstel wegens het bezit van drugs, enz. Bij de totstandkoming van de wet van 9 januari 1991 lag het precies in de bedoeling van de wetgever om dergelijke kleine veroordelingen na drie jaar automatisch te laten ophouden (2). De tekst van het tweede lid van het huidige artikel 619 van het Wetboek van Strafvordering laat echter geen ruimte open voor een soepeler interpretatie in geval van een veroordeling waar een ontzetting is aan verbonden.

(1) Winants, Alain, *De uitwissing van veroordelingen en het herstel in eer en rechten in strafzaken*, in R.W., 1991-1992, nr. 41, blz. 1413-1421.

(2) Gedr. St. Senaat, nr. 905-2, 1989-1990, blz. 4.

tation concernant certaines conséquences de cette loi en matière d'effacement des condamnations. Les services du ministre ont établi une liste mentionnant clairement le taux des peines à partir duquel il y a déchéance ou interdiction automatique de plus de trois ans en application d'une disposition légale, ce qui rend impossible l'effacement de la condamnation.

La nouvelle situation n'en a pas moins fait l'objet de réactions critiques. C'est ainsi que le procureur du Roi Alain Winants a déclaré, dans le cadre de son commentaire de la récente modification de la loi: « Il est incompréhensible, non seulement que l'on ait méconnu les difficultés pratiques considérables, mais aussi que l'on n'ait pas aperçu l'incompatibilité totale de cette loi avec un certain nombre de données et de notions fondamentales du droit pénal et de la procédure pénale » et, « Compte tenu des difficultés d'application (...), principalement en ce qui concerne l'effacement automatique, et en même temps du grand nombre d'exceptions créées par l'article 619, deuxième alinéa, du Code d'instruction criminelle, on est en droit de s'interroger sur l'utilité pratique de cette loi. » (1)

Dans la mesure où une adaptation ou correction spécifique est souhaitable et nécessaire, la présente proposition de loi entend y pourvoir. L'une des principales pierres d'achoppement du nouveau système d'effacement des peines réside incontestablement dans la non-applicabilité de l'effacement dans le cas d'une condamnation entraînant une déchéance ou une interdiction. Pour résoudre ce problème, le ministre de la Justice a établi des listes de dispositions entraînant de plein droit une déchéance, afin de permettre aux services du casier judiciaire et aux tribunaux de procéder correctement aux effacements. Il ressort de ces listes que l'effacement est impossible pour une soixantaine de délits, ce qui limite inutilement l'applicabilité de la nouvelle loi, y compris pour ce qui est des qualifications concernant des faits moins graves, comme les petits vols, le colportage de marchandises, l'outrage public aux bonnes mœurs, une condamnation avec sursis pour détention de drogue, etc. En élaborant la loi du 9 janvier 1991, le législateur entendait précisément faire en sorte qu'au bout de trois ans, les petites condamnations de ce type s'éteignent automatiquement (2). Le texte du second alinéa de l'actuel article 619 du Code d'instruction criminelle ne laisse, toutefois, aucune marge qui permette une interprétation plus souple dans le cas où une condamnation est assortie d'une interdiction.

(1) Winants, Alain, *De uitwissing van veroordelingen en het herstel in eer en rechten in strafzaken*, dans R.W., 1991-1992, n° 41, p. 1413-1421.

(2) Doc. Sénat 905-2, 1989-1990, p. 4.

Of het gebruik van lange lijsten, waarin de uitzonderingen op het principe van de uitwissing vermeld staan, de volledige oplossing biedt voor het probleem, is trouwens betwistbaar. Procureur des Konings Winants schreef hieromtrent duidelijk (1): « [De wettelijke bepalingen die dergelijke ambtshalve vervallenverklaringen of ontzettingen met zich brengen] zijn immers bijzonder talrijk en verspreid over de meest diverse wetten, waarbij het onmogelijk is ze alle te kennen. » De gerechtelijke overheden maken zelf nog voorbehoud bij deze lijst: zij mag slechts als een hulpmiddel beschouwd worden. De interpretatieproblemen zouden bovendien veelvuldig blijven bij het toepassen ervan.

Rekening gehouden met deze beide bezwaren tegen de bestaande regeling, namelijk dat de wet haar gewenste doel niet in alle gevallen bereikt en de moeilijke toepassing in de praktijk, is het noodzakelijk dat de wetgever bijstuurt.

De thans voorgestelde oplossing komt beter tegemoet aan de destijds door de wetgever gestelde doelen. Immers, de rechter zal bij iedere veroordeling kunnen beslissen of hij er al dan niet een ontzetting uit bepaalde rechten aan koppelt, met alle gevolgen van dien voor de uitwissing.

Het ander gevolg van de uitdrukkelijke vermelding van verbeurdverklaringen en ontzettingen in het veroordelend vonnis zal zijn, dat iedere twijfel omtrent de mogelijkheid tot uitwissing weggenomen zal zijn.

Maar deze voorgestelde wijziging van de algemene bepalingen inzake bestraffing in het Strafwetboek, is ten slotte ook zeer wenselijk vanuit een ander gezichtspunt. De regeling zoals vervat in het nieuwe artikel 30ter, werd immers reeds naar voren geschoven door Koninklijk Commissaris Robert Legros, in zijn *Voorontwerp van Strafwetboek* (2). In zijn toelichting bij het artikel 135 van de afdeling 7, *Kennis van de sanctie*, schrijft de Koninklijk Commissaris (3):

« Ons positief recht bevat een reeks onbekwaamheden, ontzettingen of andere maatregelen die voortvloeien uit strafrechtelijke veroordelingen ingevolge de wet, zonder dat zij door de rechter moeten uitgesproken worden. (...) »

De gevallen zijn talrijk. Er zou een inventaris moeten van opgemaakt worden en er zou moeten voor gezorgd worden dat de veroordeelde op de hoogte is van de gevolgen van zijn veroordeling want het komt

Par ailleurs, l'on peut s'interroger sur le point de savoir si l'usage de longues listes comprenant les exceptions au principe de l'effacement permet de résoudre pleinement le problème. Le procureur du Roi, M. Winants, note clairement à ce sujet (1): « [Les dispositions légales entraînant de telles déchéances ou interdictions d'office] sont en effet particulièrement nombreuses et disséminées dans les lois les plus diverses, de sorte qu'il est impossible de les connaître toutes. » Les autorités judiciaires elles-mêmes émettent une réserve au sujet de cette liste. Elles estiment qu'elle ne peut être considérée que comme un auxiliaire de travail. Par ailleurs, son utilisation suscite bien des difficultés d'interprétation.

Etant donné les deux objections formulées à l'encontre de la réglementation existante, à savoir que la loi n'atteint pas son objectif dans tous les cas et que son application pratique est difficile, il est indispensable que le législateur corrige les choses.

La solution proposée ici répond mieux aux objectifs fixés à l'époque par le législateur. En effet, il appartiendra au juge de dire, chaque fois qu'il prononcera une condamnation, s'il l'assortit ou non de l'interdiction de certains droits, avec toutes les conséquences qui en découlent pour ce qui est de l'effacement de la peine.

La mention explicite des déchéances et des interdictions dans le jugement de condamnation aura également pour conséquence de dissiper tous les doutes au sujet de la possibilité de l'effacement.

Mais la modification proposée des dispositions répressives générales du Code pénal est très souhaitable aussi d'un autre point de vue. La réglementation figurant dans le nouvel article 30ter, en effet, déjà été proposée par le commissaire royal Robert Legros dans son avant-projet de Code pénal (2). Dans son commentaire de l'article 135 de la section 7, *Connaissance de la sanction*, le commissaire royal écrit (3):

« Notre droit positif contient une série d'interdictions, déchéances ou autres mesures qui résultent de condamnations pénales par l'effet de la loi, sans avoir à être prononcées par le juge. (...) »

Les cas sont nombreux. Il faudrait en établir l'inventaire et faire en sorte que le condamné soit au courant des conséquences de sa condamnation, car il arrive que, de bonne foi, il se trouve en infraction à

(1) Winants, Alain, *l.c.*, blz. 1416.

(2) Legros, Robert, *Voorontwerp van Strafwetboek*, uitg. Belgisch Staatsblad, 1985, blz. 135.

(3) Legros, Robert, *o.c.*, blz. 171-172.

(1) Winants, Alain, *l.c.*, p. 1416.

(2) Legros, Robert, *Avant-projet de Code pénal*, éd. Moniteur belge, 1985.

(3) Legros, Robert, *o.c.*, p. 160-161.

voor dat een veroordeelde te goeder trouw een bepaling overtreedt die diegenen straft die de wettelijke maatregel niet in acht nemen.

Daartoe zouden in het vonnis van veroordeling alle gevolgen daarvan moeten worden aangegeven of zou, op de ene of andere wijze, ook na de veroordeling, de veroordeelde moeten gewaarschuwd worden, bijvoorbeeld door het bestuur.

Het zou evenwel veruit te verkiezen zijn dat de veroordeelde door het vonnis gewaarschuwd wordt, om twee redenen: de veroordeelde zou geen actie ondernemen, geen uitgaven doen, hij zou eventueel, zo de wet zulks toestaat, het voordeel van afwijkingen kunnen genieten ... en bovendien, wat essentieel is, de rechter zou bij de keuze van de straf en van het bedrag ervan, beslissen met volle kennis van de gevolgen van zijn vonnis, vooral wanneer hij in de zin van het nieuwe wetboek, wegens de ernst van de gevolgen van zijn beslissing, zou volstaan met meer passende sancties (waarschuwing, schuldverklaring alleen, ...).

Voorts zou de openbaarheid van het vonnis met vermelding van alle rechtstreekse of onrechtstreekse maatregelen, sancties, er een grotere uitwerking aan geven. (...)»

Ook de Commissie voor de Herziening van het Strafwetboek drukte zich in haar beschouwing over de voorgestelde regeling positief uit (1):

«De Commissie herinnert eraan dat zij gekant is tegen iedere vorm van automatisme met betrekking tot de gevolgen, op het gebied van de bestraffing, van een strafrechtelijke veroordeling. Onder dat voorbehoud stelt zij in met iedere tekst die ertoe bijdraagt het vonnis verstaanbaarder te maken.

Daarom ook ligt de voorgestelde tekst in de lijn van de grondslagen die de Commissie sedert haar oprichting heeft vooropgezet.»

Frederik ERDMAN.

*
* *

(1) Commissie voor de herziening van het Strafwetboek, *Beschouwingen van de Commissie over het voorontwerp van Strafwetboek*, uitg. Belgisch Staatsblad, 1986, blz. 84.

une disposition punissant ceux qui ne respectent pas la mesure légale.

Il faudrait, à cette fin, que le jugement de condamnation indique toutes les conséquences de celle-ci, ou que, d'une façon ou l'autre, même postérieurement à la condamnation, le condamné soit averti, par exemple par l'administration.

Mais il serait de loin préférable que le condamné soit averti par le jugement et ce, pour deux raisons: le condamné n'entreprendrait aucune action, n'exposerait aucune dépense, pourrait éventuellement, si la loi l'autorise, bénéficier de dérogation ...; et, en outre, ce qui est essentiel, le juge se déciderait dans le choix et le montant de la peine, en pleine connaissance des conséquences de son jugement, surtout que, dans les perspectives du nouveau code, le juge pourrait, en raison de la gravité des conséquences de sa décision, se contenter de sanctions plus adéquates (avertissement, simple déclaration de culpabilité, ...).

Par ailleurs, la publicité du jugement indiquant toutes les mesures, sanctions, directes ou indirectes, lui donnerait plus d'effet (...).»

La Commission pour la révision du Code pénal s'est, elle aussi, exprimée favorablement au sujet de la réglementation proposée (1):

«La Commission rappelle son hostilité à tout automatisme en ce qui concerne les effets répressifs d'une condamnation pénale. Sous cette réserve, elle approuve tout texte aidant à rendre le jugement plus intelligible.

C'est la raison pour laquelle le texte proposé s'inscrit dans la ligne des orientations retenues par la Commission dès sa création.»

*
* *

(1) Commission pour la révision du Code pénal, *Considérations de la Commission sur l'avant-projet de Code pénal*, *Moniteur belge*, 1986, p. 75.

VOORSTEL VAN WET

Enig artikel

In het Eerste Boek, hoofdstuk II, van het Strafwetboek, onder het opschrift «Bepalingen aan de afdelingen II, III en IV gemeen», wordt een artikel 30ter ingevoegd, luidend als volgt:

« *Artikel 30ter.* — Wanneer de wet ambtshalve in bepaalde ontzettingen of andere bestraffende gevolgen voorziet wegens een strafrechtelijke veroordeling, is zij slechts toepasselijk wanneer de veroordeelde daarvan werd verwittigd in het veroordelend vonnis. »

Frederik ERDMAN.
Roger LALLEMAND.
Johan DE ROO.
Jean-François VAES.
Jan LOONES.

PROPOSITION DE LOI

Article unique

Il est inséré au livre premier, chapitre II, du Code pénal, sous l'intitulé « Dispositions communes aux sections 2, 3 et 4 », un article 30ter, rédigé comme suit :

« *Article 30ter.* — Lorsque la loi assortit d'office une condamnation pénale de certaines déchéances ou d'autres effets répressifs, elle n'est applicable que si le condamné en a été avisé dans le jugement de condamnation. »